

BOCSKORTÍPUSOK A DÉL-ALFÖLDÖN

FÜR JÓZSEF

A Dél-Alföldön és Csongrád megyében is az egyik legtovább élő hagyományos lábbeli viselet a bocskor volt. A levéltári adatok arról tanúskodnak, hogy a szegény ember ruhatárának egyik nélkülözhetetlen darabja volt a bocskor.¹ Az ősi bőrkészítés ismerete, valamint e lábbeli elkészítésének tudománya tükröződött a paraszti önellátásban. Ritkán történt, hogy vásárokon a tímároktól vagy a vargáktól vették meg a bocskorbőrt. Általában elhasznált csizmaszár szolgált erre a célra, vagy maguk készítették ki a bőrt.

Másrészt a XIX. század elején céhekbe tömörülő tímárok és vargák előszeretettel készítettek a környék igényéhez igazodó különféle típusú bocskorokat. Hogy mennyire kedvelte a dél-alföldi parasztság a bocskort, mint lábbelit, azt legjobban bizonyítják az elszegődési dokumentumok. Ezek többségében egy vagy két pár bocskort írnak elő a szerződésben.

A századforduló tájékán még mindig általános viseletként említhetjük a bocskort a szegény emberek körében, de a használati köre fokozatosan szűkült. Az idősebb emberek szívesen idézik fel ezt az időszakot.

„Idős tápaiak visszaemlékeznek arra, hogy a bocskor a múlt század utolsó évtizedeiben falujukban általánosnak mondható viselet volt. Nemcsak férfiak hordták kapcával burkolt lábukon, hanem fehérnepek is. Az *asszonybocskor* azonban *cimörösebb*, vagyis díszesebb, cifrább volt.”²

Leginkább hétköznapi viselték különböző munkában, főleg kubikosok, téglaverők, kútások, aratók, marokyerők és halászok.

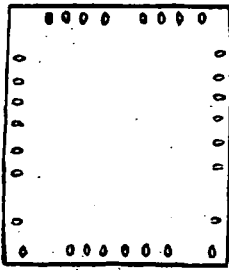
Magáról a bocskorról, a bocskorviseletről összefoglaló munka nem számol be. E népviseleti darabra a táji feltérképezésekben, a céhek történetében és az egyes helységek monográfiájában találunk utalásokat.³

E vidéken használatos bocskorfajtákat általában az ország különböző tájain is ismerték, sőt viselték is. A bocskorfajták között a legkezdetlegesebb a sokszor használt, puha csizmaszárból házilag szabott és fűzött *táblásbocskor*, más néven *kancabocskor*, mert nincs feje, csak talpa. A hozzávaló bőrt sokszor a bocskor

¹ Egy készülő dolgozat rövid összefoglalása.

² *Bálint Sándor*: A szegedi nép Bp. 1968. 102.

³ A Dél-Alföld bocskorviselet vizsgálatához támpontot nyújtanak: *Kovács János*: Szeged és népe. Szeged 1901., *Kiss Bálint*: A szentesi ev. ref. eklézsia krónikája. Szentes 1914., *Hilf László*: A szegedi iparosság története. Szeged 1929., *Kresz Mária*: Magyar parasztviselet. Bp. 1956., *Bálint Sándor*: A szegedi varga-, csizmadia és papucsos mesterség. Bp. 1960., *Bálint Sándor*: A szegedi nép. Bp. 1968., *Fél Edit*: Népviselet. Bp. 1962., Magyar népművészet. Bp. 1969., *Gáborján Alice*: Magyar népviseletek. Bp. 1969., Tápé története és néprajza. Tápé, 1971. 536.

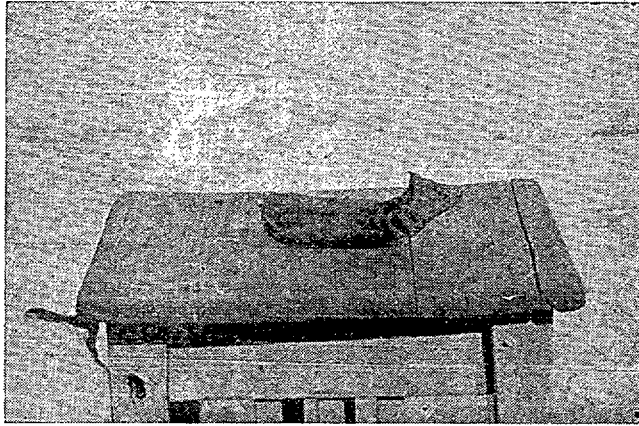

32 cm

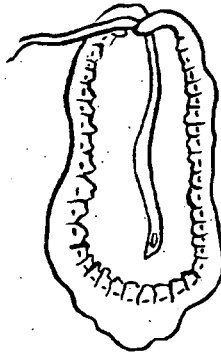
28 cm

A táblásbocskor szabása

korostól veszik és odahaza készítik el. A talpformája négyszegletes, a fűzés a láb alakja szerint történik. A négyszögletes talp méretei: hossza 32 cm, szélessége 28 cm. A szíj hossza 150 cm.

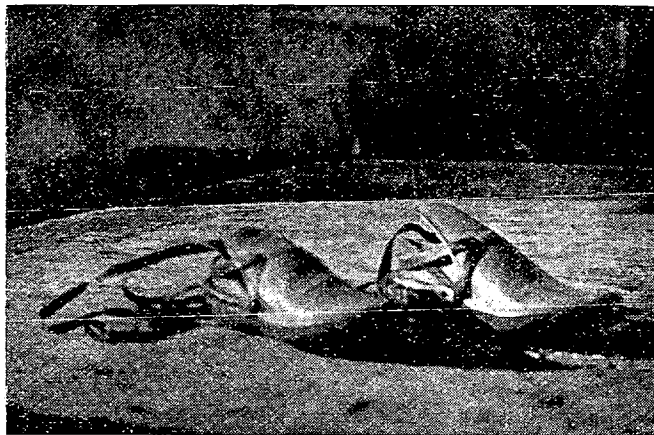

1. ábra. A táblásbocskor

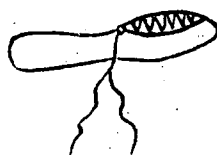
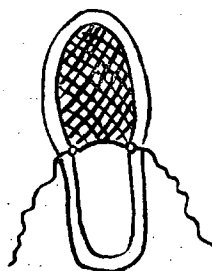
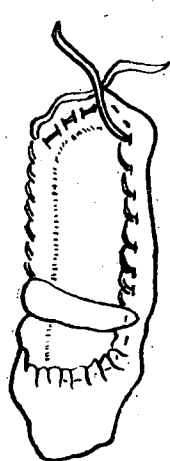
2. ábra. A kancabocskor

Amikor a bocskornak feje lett, csak a sarokrész kapott szíjfűzést. A bocskorba fűzött szíjrész olyan hosszú, hogy a kapca fölött a lábszárra tekerhető. Szíjjal van a talp és a sarokrész összefűzve. A lábszárra tekert szíj miatt hívják *szijasbocskornak*.⁴

3. ábra. A szijasbocskor

Egy másik változatát *kerekfejű, ráncos-orrú* bocskornak is nevezték. Az orra, amely alig takarta a lábujjakat, kerek volt, és ezt ráncbahúzta a bocskorszíj, amit hátul a saroknál kötöttek össze. Hogy erősen tartson, azt a lábfejen átfektetett kb. 3—4 cm széles szíj biztosította. A kubikusok körében ez a forma volt a legkedveltebb, *szijasbocskornak*, vagy *kubikosbocskornak* nevezték a Szeged környéki kubikosok.⁵

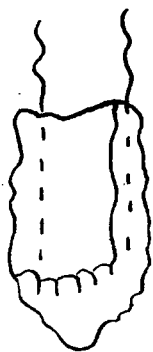
A szijasbocskor v. kubikosbocskor készítése

4. ábra. A szijasbocskor

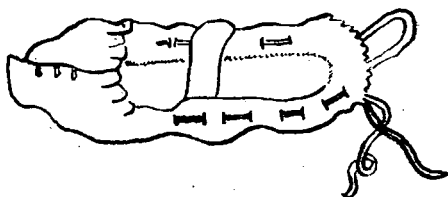
⁴ Elek Gyula bocskorostimár szóbeli közlése.

⁵ A. Magyarország Néprajza I. 359—360.

A halászok viseletében is megtaláljuk a bocskort. Azért viselték, hogy a nád-vágásnál megvédjék lábukat a nád szúrásától. A bocskort kimustrált bőrdarabokból vagy rossz csizmaszárból készítették. Ez a fűzőtbocskor hegyes vagy kerekorrú, felkötőszíjakkal.⁶

A pákász bocskor

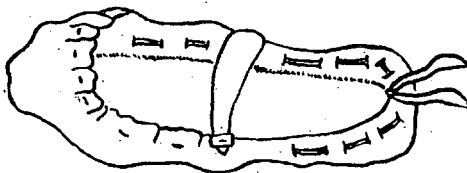

Hegyes pákász bocskor

5. ábra.

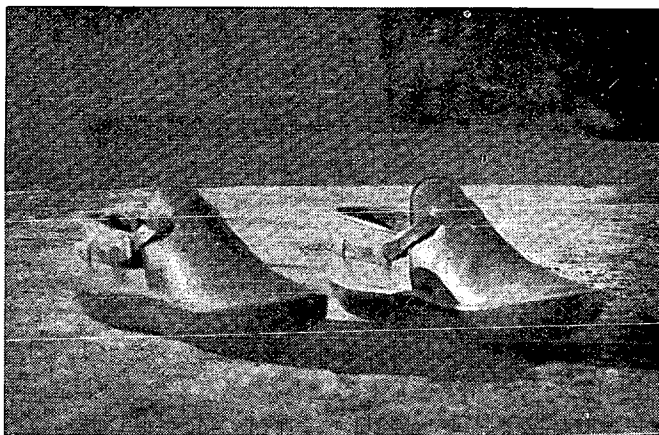
A bocskor legszokottabb formája az *egylábas bocskor*, vagyis olyan, amelyik bármelyik lábra egyaránt felhúzható. A finomabb formák kibontakozásával már kétlábas is készül.

Az egylábas bocskor egyezést mutat a *csatosbocskorral*, vagy más néven *aratóbocskorral*. Ez újabb fajta, egyszerű csattal erősítik a lábra. Az elnevezést a csatról kapta. Közben csatos szíjat fűztek a sarokrészre. Ezek a bocskorok a Bácskában, Bánátban használatosak, bár Kübekházán, Mindszenten, Tiszaszigeten, Zsombón is ismerték, sőt viselték is. Különösen a szerbek, bunyevácok, sokacok viselete volt.

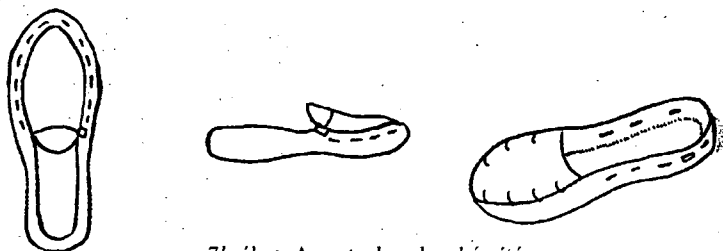

6. ábra. Az aratóbocskor

⁶ Papp László: A kecskeméti viselet múltja. Népr. Ért. 1930. 15, 28.

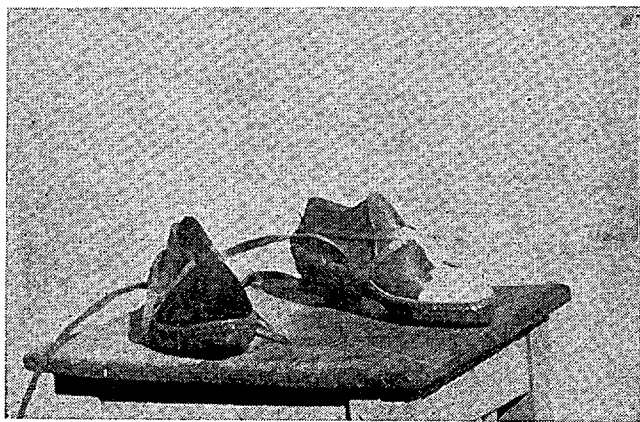

7a. ábra. A csatosbocskor

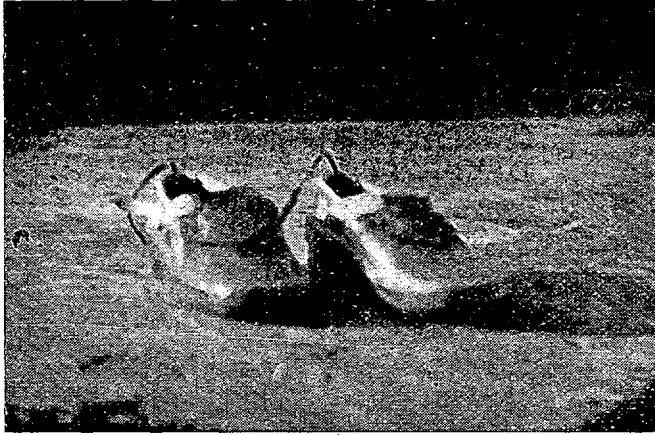
7b. ábra. A csatosbocskor készítése

Ha a fejbőrön rajta hagyják a szőrt, akkor *szőrösbocskor* a neve.

8. ábra. A szőrösbocskor

Az újfajta bocskortípusok közé sorolható a *féllábas bocskor*, amely nem húzható bármelyik lábra, hanem csak a szabásnak megfelelően a jobbra, illetőleg a balra. Újabban alacsony sarkot is kapott. A modern bocskort utcai viseletre is használták. Legújabbán gyermekeknek és a fehérnépeknek is készítettek díszesen kidolgozott, szandálszerű *mokaszinbocskort*. Visszahajtott nyelvvel készült a modern *nyelvesbocskor*.

9. ábra. A nyelvesbocskor

DIE RIEMENSCHUHTYPEN AUF DEM SÜDLICHEN TEILE DER GROSSEN UNGARISCHEN TIEFEBENÉ

VON
JÓZSEF FÜR

Die Publikation gibt eine kurze Übersicht über die Typen der Riemenschuhe (Bundschuhe), die man auf dem südlichen Teile der grossen ungarischen Tiefebene gebraucht hatte. Diese Typen sind: die tafelförmige- oder Stute-Riemenschuh (táblás vagy kancabocskor), die Erdarbeiter-Riemenschuh (kubikosbocskor), die Fischer-Riemenschuh (halász vagy pákászbocskor), die Rienschuh mit Spange oder Schnitter-Riemenschuh (csatos vagy aratóbocskor) die haarige Rienschuh (szőrösbocskor) usw.

Der Zweck der Publikation ist ferner, dass sie auf dem Gebiete der Rienschuhtracht des ungarischen Volkes und der Nachbarvölker einen Weg machen soll, und sie möchte auch die Zusammenhänge zwischen ihren Rienschuhtrachten suchen.